

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci Veroniky Popelkové

Název práce: Genderová analýza dokumentů určených k eliminaci sociálního vyloučení

Diplomová práce Veroniky Popelkové aktivisticky propojuje diplomantčino zaměstnání sociální kurátorky pro dospělé v Kralupech nad Vltavou se se studiem na katedře genderových studií, jakož i se studiem (pokud jsem to dobře z textu práce pochopila) sociální práce na Technické univerzitě v Liberci. Diplomantka, ačkoliv to explicitně takto nenazývá, se tedy reálně inspiruje interdisciplinárním přístupem k výzkumu, v tomto případě k genderové analýze Komunitních plánů sociálních služeb v dané obci v letech 2008-2013 a 2015-2019 a současně kriticky ohledává možnosti a limity sociální práce. Zmíněné dokumenty podrobuje kvalitativní obsahové analýze, konkrétně pak hloubkovému čtení, přičemž si všímá intersekcionalních působení kategorií genderu, etnicity, věku, jakož i třídy na to, jak je v těchto dokumentech traktováno sociální vyloučení, zda a jak jsou reprodukovány genderové, ale i rasové a kulturní stereotypy a zda dochází na straně dokumentů alespoň k minimální reflexi nerovností, jež Komunitní plány samy konstruují a reprodukují. Diplomovou práci charakterizuje zápal pro věc, osobní angažovanost a bytostný zájem pomáhat znevýhodněným osobám. Tento aktivistický rys práce velmi oceňuji, neboť koreluje s feministickým pojetím výzkumu, respektive vědy.

Hlavní přínos práce spatřuji – ani ne tak v popisu genderové stereotypizace, jíž se dokumenty dopouštějí a reálně ani nevnímají, že tak činí (což se dalo skepticky očekávat) – jako spíše v analytickém postřehu, že dokumenty (i potencionalně) vyloučené jedince/skupiny explicitně, leč nereflektovaně hierarchizují, čímž budují tzv. Kluby vyvolených (v různých kontextech to jsou např. senioři/seniorky, či – unikátně – muži-bezdomovci). Jelikož jsou však tyto hierarchie nevyhnutelně vztahovými osami, konstruují analyzované texty současně i skupiny o to více ostrakizované či neviditelné/zneviditelněné (matky samoživitelky, ženy bezdomovkyně). Paradoxní pak je, že genderový rozměr sociálního vyloučení, jak jej dokumenty chápou, zdá se, selektivně pracuje s feminizací chudoby, kdy je tato u seniorek NEzmiňována, a naopak u samoživitelek implicitně akcentována. Veronika Popelková si tedy všímá některých rozporů v dokumentech a především trefně odhaluje jejich genderovou slepotu (třebaže autorka na jiných místech zmiňuje např. gender mainstreaming jako jeden z přístupů, jenž byl v rozhodování obce implementován). Otázkou zůstává, nakolik Kralupy nad Vltavou jen převzaly optiku autorského týmu Situační analýzy v oblasti sociálního vyloučení, z níž rozebírané dokumenty vzešly, a které si obec nechala vypracovat neuvedeným externím dodavatelem. Popelková naznačuje, že metodologicky i obsahově je tento dokument diskutabilní.

Myslím, že velkou slabinou diplomové práce je, že teoretická a empirická část se při analýze, tedy aplikaci teorie, potkávají jen v zanedbatelné míře. Jejich propojení je minimální a Popelková si nechává svá zjištění až do třetí třetiny práce. Teprve zde se dozvídáme, v čem přesně spočívá genderové (a intersekcionalní) selhání obecních dokumentů, teprve nyní se problematika „materializuje“ a je ozřejmena na konkrétních příkladech. Toto by bylo přijatelné, kdyby diplomantka tzv. „budovala napětí“ stran svých zjištění průběžným ilustrováním na příkladech, jež by pomohly ukázat, jak teoretickým konceptům v první polovině práce rozumí. Je totiž velká škoda, že Goffmanovo stigma či Bourdieuho pojmy různých kapitálů, jež hodnotím jako výtečné analytické čočky k propojení sociální reality a její (mis)reprezentace na stránkách dokumentů, zůstávají v diplomantčině interpretaci nevytěženy (především stigma se v empirické části objevuje až v samém závěru diplomové práce). Jinak řečeno, autorka vůbec nevysvětluje, jak dokumenty například stigmatizují bezdomovce, spíše to deklaruje a tím vlastně – byť možná nezamýšleně očekává – že se čtenář/ka dovtípí, jak to přesně studentka myslí. Z empirické části pak takřka vymizí etika péče rozsáhle představená v teoretické kapitole, či téma hlasu. Naopak, výrazně používán je v práci všude pojem (genderového) stereotypu, tento však není v práci nikde vymezen.

Obávám se, že právě tyto interpretační a argumentační „mezery“ jsou pro práci Veroniky Popelkové symptomatické a ve svém důsledku někdy vedou ke kontradikcím. Např. na str. 64 studentka uvádí, že pro ubytovatele osob bez domova je ekonomicky výhodnější mužské bezdomovectví, současně říká, že právě bezdomovectví dobře reprezentuje rozdíly mezi muži a ženami, a zároveň píše, že bezdomovectví je doménou mužů. Současně si prý muži-bezdomovci ale nechávají – na rozdíl od žen – méně často pomáhat, neb pomoc od druhých je v rozporu s požadavky nezávislé maskulinity. Nabízí se tedy otázka, jak může být mužské bezdomovectví pro ubytovatele výhodnější, když si muži nechtějí nechat pomoci (např. formou nabízeného ubytování)? Nebylo by naopak výhodnější ubytovávat ženy bez domova, které rozebírané dokumenty vidí jako ty, jež by po pomoci častěji „sáhly“? Čím lze tedy onu ekonomickou výhodnost vysvětlit? Mám za to, že podobné formulační nedostatky a rozpory argumenty Veroniky Popelkové výrazně znepráhledňují a fragmentarizují.

S tím souvisí i jistá stylistická lopotnost a neobratnost (viz například nadpoužívaná nestandardní slova jako „vydefinovat“ a „vyspecifikovat“). Jakkoliv je práce dobře proodkazovaná (i když místy by se hodilo vedle vrocení doplnit i paginaci, např. citace na str.12), práci kvalitativně sráží časté řazení rozsáhlých citací „do vláčku“ za sebe bez interpretačního vkladu autorky (např. str. 25, 30, 33, 34, 39-40, 71). Navíc tu místy chybí uvozovky dole a není tudíž jasné, kde citace začíná (např. citace ze Simotové, str. 25).

U obhajoby bych diplomantku požádala o vysvětlení pozice, ze které analyzované dokumenty vznikaly. Vede mě k tomu úvaha nad kategorií (ne)bezpečí, kterou studentka v práci tematizuje. Jsou dokumenty psány s ohledem na sociálně vyloučené osoby tak, aby se předešlo nebezpečím, které plynou z jejich postavení pro ně samotné, nebo jsou právě tyto osoby vnímány jako nebezpečí pro NEvyloučené občany/nky? (Ne)bezpečí je totiž nevyhnutelně vztahovou kategorií, ale není vlastně jasné, čím hlasem analyzované dokumenty hovoří? Kde stojí jejich hlas? Osciluje na své pozici? A proč? A kdo dokumenty tvořil? Dále, na str. 60 se studentka kriticky vyjadřuje k momentu, kdy je žena v kontextu nezaměstnanosti vnímána jako samostatná kategorie či riziková skupina. Nelze to však interpretovat též tak, že je to moment, ze kterého mohou ženy ve svém důsledku profitovat? Není zde možná dvojitá interpretace dokumentu? A pokud nikoliv, bylo by možné to lépe zdůvodnit, než jak to nabízí text práce? A konečně bych studentku požádala o preciznější zhodnocení toho, jak analyzované Komunitní plány chápou koncept rodičovství.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji s ohledem na průběh obhajoby hodnocení mezi velmi dobře a dobře.

Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová

V Praze 14. února 2016